

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft enkele vragen en opmerkingen over de brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 11 juni 2019 houdende het ontwerpbesluit tot wijziging van het Bouwbesluit 2012 inzake bijna energie-neutrale nieuwbouw (Kamerstuk 30 196, nr. 651).

De voorzitter van de commissie,
Ziengs

De griffier van de commissie,
Roovers

Schriftelijke inbreng van de leden van de VVD-fractie over de brief en het voorgenomen besluit over BENG (bijna energie-neutrale gebouwen) -eisen

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennis genomen van de brief en het voorgenomen besluit. Zij zijn blij dat er gedifferentieerd wordt naar verschillende bouwtypen, zoals tussenwoningen, hoekwoningen en vrijstaande woningen. De leden van de VVD-fractie hebben hierom ook gevraagd tijdens het Algemeen Overleg over Energiebesparing op 21 februari jl. Zij hebben nog wel enkele vragen.

De leden van de VVD-fractie zien graag nader toegelicht hoe in het besluit is gedifferentieerd naar verschillende bouwtypen. Deze leden vragen zich af in hoeverre met deze differentiatie de zorgen zijn geadresseerd, zoals geuit tijdens het Algemeen Overleg over Energiebesparing 21 februari jl., dat een tussenwoning soms al BENG kan zijn met 2 zonnepanelen en dat een hoekwoning soms pas BENG kan zijn met een energie-installatie. De leden van de VVD-fractie vragen zich daarbij af hoe de bedoelde differentiatie naar verschillende bouwtypen zich verhoudt tot de uitsplitsing naar gebruiksfuncties. En hoe de bedoelde differentiatie en de uitsplitsing naar gebruiksfuncties zich verhoudt tot de 43 referentiegebouwen waarop de kostenoptimalisatiestudie (KOS) is gebaseerd. Hoe verhouden de kosten van alternatieve warmteopwekking zoals groengas en waterstof zich tot de andere alternatieven waarop de KOS is gebaseerd?

De leden van de VVD-fractie zien ook graag uiteengezet hoeveel zonnepanelen er nodig zijn per verschillende bouwtype om BENG 1, 2 en 3 te halen, ervan uitgaande dat er geen warmteterugwinning-installaties en geen warmte- en koudeopslaginstallaties gebruikt worden. Deze leden vragen zich af of duurzaam opgewekte energie op wijkniveau ook mee telt om BENG 3 te halen en of er gesaldeerd mag worden op wijkniveau. Ook willen zij weten of houtkachels mee tellen om BENG 3 te halen.

De leden van de VVD-fractie lezen in Artikel 5.2 dat een woongebouw niet hoeft te voldoen aan de bedoelde minimumwaarde voor het aandeel hernieuwbare energie, voor zover het niet mogelijk is aan die minimumwaarde te voldoen als gevolg van locatie-gebonden omstandigheden. Zij vragen zich daarbij af hoe dit artikel wordt uitgewerkt en wanneer sprake is van deze locatie-gebonden omstandigheden. Ook zijn deze leden benieuwd hoe er wordt omgegaan als de bouwer en de gemeente hierover van inzicht verschillen.

De leden van de VVD-fractie lezen in de memorie van toelichting dat meerdere partijen de voorgenomen BENG-normen te streng vinden. Kan de Minister toelichten waarom deze partijen dat vinden en in hoeverre dit betrekking heeft op verschillende bouwtypen? Ook zien zij graag nadere toelichting over hoe de labelverplichting voor kantoorgebouwen, de labelstappen in het woningwaarderingstelsel (WWS), de labelstappen in de Regeling Vermindering Verhuurderheffing (RVV) en de Regeling Energieprestatievergoeding (EPV) worden omgezet. De Minister schrijft namelijk dat de voorgenomen BENG-normen door de gewijzigde rekenmethodiek in NTA 8800 niet vergelijkbaar zijn met de huidige energieprestatiecoëfficiënt (EPC) in het bouwbesluit. De leden van de VVD-fractie zien ook graag een nadere onderbouwing van de stelling dat de certificeringseisen voor onafhankelijke deskundigen «lastenluw» is, in het licht van de (sterk) gewijzigde rekenmethodiek.

De leden van de VVD-fractie vragen zich ook af, met oog op de procedure en de inspraak, wat de Minister in de memorie van toelichting bedoelt met de zin «met het gestelde door het MKB over de uitvoeringsmodaliteiten is in principe rekening gehouden». Zij vragen de Minister om een toelichting op deze zin te geven en of de MKB-toets is uitgevoerd.

De leden van de VVD-fractie vragen tot slot om een nadere toelichting van de meerkosten voor woning- en utiliteitsbouw om BENG 1, 2 en 3 te halen. Ook vragen zij om een vergelijking met de meerkosten voor latere transformatie naar BENG vanaf de huidige EPC in het Bouwbesluit.

Schriftelijke inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties inzake het ontwerpbesluit tot wijziging van het Bouwbesluit 2012 inzake bijna energie-neutrale nieuwbouw. Zij hebben nog enkele vragen.

De leden van de CDA-fractie delen de conclusie van de Minister dat de reacties die gedaan zijn in de internetconsultatie een grote verscheidenheid vertonen. Velen zouden scherpere eisen wensen, anderen vinden de eisen te zwaar en niet haalbaar.

De leden van de CDA-fractie vernemen graag hoe aquathermie in de BENG-eisen geduid gaat worden. Deze leden menen dat aquathermie een goede bijdrage kan leveren aan de warmtevoorziening van gebouwen; daarom zou regelgeving, zoals het voorliggende besluit, doorontwikkeling niet moeten belemmeren.

De leden van de CDA-fractie zouden graag zien dat BENG voor technieken op de langere termijn, zoals aquathermie, gunstiger ingroeimogelijkheden heeft om het gelijke speelveld met warmtebronnen voor de korte termijn te garanderen. Graag vernemen zij of de Minister bereid is om voor een techniek zoals aquathermie gunstiger ingroeimogelijkheden in BENG mogelijk te maken?

De leden van de CDA-fractie menen dat deze BENG-eisen gaan leiden tot verkleining van het raamoppervlak om op die manier goedkoper een woning te isoleren. Dat is niet wenselijk zo menen zij omdat daglicht en wooncomfort ook een af te wegen belang dienen.

De leden van de CDA-fractie vragen of het nuttig zou zijn om de eisen uit het Bouwbesluit ten aanzien van de woningschil aan te scherpen, met name waar het gaat om de isolatiewaarde van glas en kozijnen.

De leden van de CDA-fractie zijn nog niet gerustgesteld ten aanzien van de geuite zorgen omtrent de mogelijke consequentie dat de kosten voor huurwoningen te hoog worden. Corporaties zouden in plaats van 6 nog maar 5 huurwoningen kunnen bouwen door de aangescherpte eisen. De Minister geeft aan dat de gevraagde nuancering van de criteria of flankerend beleid voor corporatiewoningen gezocht wordt in kostenoptimaliteitsstudies. Graag krijgen deze leden de zekerheid dat werkbare oplossingen ook daadwerkelijk gevonden en toegepast zullen worden.

De leden van de CDA-fractie zien nog enige onduidelijkheden ten aanzien van innovatie. Kan innovatie op een reële waarde meegewogen worden, zo vragen zij. Voorbeeld hiervan is infrarode verwarming die de massa verwarmt waardoor die op zijn beurt de lucht verwarmt. De vermenigvuldigingsfactor is nu 1, maar de moderne versie zou door het lage energieverbruik hoger moeten kunnen liggen, zo menen zij.

Schriftelijke inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben content kennisgenomen van het voornemen van het kabinet tot bijna energie-neutrale gebouwen (BENG). Deze leden denken dat het een belangrijke stap markeert in een energie-zuinigere en duurzame gebouwde leefomgeving. Zij hebben nog enkele vragen die ze aan de regering willen voorleggen.

Internetconsultatie levert uiteenlopende reacties op

De leden van de D66-fractie zijn content dat er in BENG-1, conform de motie Van Eijs, striktere eisen worden gesteld aan isolatie en luchtdichtheid. In dat licht steunen ze de aanscherping van de BENG-1 eis van 70 kWh/m² naar 55 kWh/m². Zij vragen of de Minister een reflectie kan geven op de oproep van de Lente-akkoordpartijen die aangeven dat scherpere normen in isolatiewaarde van glas en kozijnen net als maatregelen tegen luchtdoorlatendheid in het Bouwbesluit zonder grote (kosten)consequenties aangescherpt kunnen worden?

Daarnaast constateren de leden van de D66-fractie ook dat er in de kostenoptimaliteitsstudie (KOS) eisen op een kostenefficiënte manier zijn vastgesteld. Hierdoor worden verregaandere maatregelen niet meegenomen in de wettelijke systematiek. Welke (verregaandere) maatregelen dit betreft? Hoe waardeert de Minister het feit dat verregaandere maatregelen niet mee worden genomen in de systematiek? Kan de Minister de potentiële opbrengsten van deze verregaandere maatregelen bij afwezigheid van de eis kostenoptimaliteit inzichtelijk maken en delen met de Kamer?

De definitieve BENG-eisen

De leden van de D66-fractie onderschrijven de insteek van de Minister om woningproductie en -verkoop niet te hinderen, maar tegelijkertijd zo energiezuinig als mogelijke woningen te bouwen. Zij hebben ook begrepen dat uit berekeningen van het Nederlands Isolatie Instituut (NII) naar voren komt dat woningen die worden gebouwd aan de hand van gangbare maatregelen aan het Bouwbesluit nu al ruimschoots aan de eis van 55 kWh/m² voldoen. De leden van de D66-fractie constateren daarnaast dat er door een aantal partijen wordt gesteld dat de gevolgen van de andere rekenmethode (NTA 8800) niet zo ingrijpend zijn dat de BENG1-eis in deze mate versoepeld moet worden. Herkent de Minister dit signaal? Zo ja, hoe wordt er geborgd dat de nieuwe BENG1-eis niet tot een verslechtering van de bouwkwiteit leidt?

Daarnaast vragen de leden van de D66-fractie op basis van welke gegevens de verhoging van 10 kWh/m² als gevolg van de aanpassing van NTA 8800 realistisch wordt geacht? Deze leden hebben begrepen dat berekeningen van het Nederlands Isolatie Instituut (NII) een maximale stijging van 2,6 kWh/m² laten zien. Kan de Minister nader ingaan op de verwachte verhoging van 10 kWh/m² als gevolg van de wijziging van NTA8800?

Tot slot constateren de leden van de D66-fractie dat er verschillen optreden in de eisen voor verschillende gebouwfuncties. Kan de Minister nader toelichten waarom de BENG1 normen voor onder meer kinderopvang, onderwijs, celfunctie en logiesgebouw veel hoger liggen dan voor woningen, terwijl voor sportfuncties relatief lagere normen zijn gesteld?

BENG en comfort

De leden van de D66-fractie zijn content dat er na internetconsultatie een maximum is gesteld aan de luchtsnelheid van natuurlijke ventilatielucht, ter preventie van het afsluiten van ventilatieopeningen door bewoners. Op welke wijze wordt geborgd dat de daadwerkelijke snelheid van dergelijke ventilatiesystemen voldoet aan de gestelde eisen en hoe wordt gestimuleerd dat deze ventilatiesystemen daadwerkelijk op de juiste wijze worden geïnstalleerd om afsluiting van natuurlijke ventilatie te voorkomen? De leden van de D66-fractie vragen de Minister daarnaast wat de status is van de praktische tips uit de brochure van het lente-akkoord.

De leden van de D66-fractie constateren dat de BENG-eisen techniekneutraal zijn, maar vragen zich af in hoeverre bepaalde combinaties van technieken in de praktijk niet leiden tot de beoogde energieprestatie, bijvoorbeeld door anders dan voorspeld gebruikersgedrag. In hoeverre wordt door andere maatregelen voorkomen dat woningen wel energiezuinig op papier zijn, maar niet in de praktijk door de toegepaste techniek?

De leden van de D66-fractie vragen de Minister daarnaast wat er allemaal onder actieve koelsystemen wordt geschaard. Worden Warmte-Koude-Opslag-systemen door middel van koeling via de verwarmingsbuizen ook hieronder geschaard? Waarom is er voor gekozen dat alleen actieve koelsystemen onder het voorstel worden meegenomen, en er alleen een grenswaarde wordt gesteld voor woningen zonder een dergelijk systeem? Waarom is er voor gekozen om bij woningen met een actief koelsysteem niet te toetsen of het actieve koelsysteem hier voor voldoende is toegerust?

Oververhitting

De leden van de D66-fractie lezen dat er in de NTA 8800 een parameter is opgenomen die het risico op oververhitting inschat. Kan de Minister nader uiteenzetten waar deze parameter uit bestaat? Kan daarnaast worden aangegeven op basis waarvan er gekozen is slechts de maand juli als parameter op te nemen in de NTA 8800? Kan de Minister hierbij nog aangeven waarom er is niet gekozen voor een andere methode zoals de Adaptieve comfortlijn?

PEF-normen

De leden van de D66-fractie constateren dat de Primaire Energie Factor (PEF) voor elektriciteit is aangepast van 2,56 (NEN 7120) naar 1,45 (NTA 8800). Hierdoor wordt het rendement van het landelijke elektriciteitsnet van 39% naar 69% bijgesteld. Kan de Minister nader duiden hoe deze forse stijging tot stand gekomen is? Deze leden vragen daarnaast waarom er wordt uitgegaan van het rendement uit het beleidsscenario 2020 uit de NEV-studie uit 2017, terwijl deze waarde door PBL niet als reëel wordt geschat in 2019? Daarnaast vragen zij waarom er niet is uitgegaan van de factor 2,1 of 2,0 conform het advies uit de Europese energie-efficiëntierichtlijn? Loopt Nederland hierbij het gevaar dat ze wordt teruggefloten door de EU?

De leden van de D66-fractie vragen de Minister in hoeverre het mogelijk is om de PEF snel aan te passen als het rendement verandert in de loop van de tijd? Zij verzoeken de Minister tevens of zij nader in kan gaan op de consequenties van deze aanscherping voor de concurrentiepositie van alternatieve energievoorzieningen ten opzichte van elektriciteit?

Voorts vragen de leden van de D66-fractie wat de invloed is van de nieuwe PEF en de lagere BENG1-norm voor de belasting van het elektriciteitsnet. Heeft de Minister inzicht in de gevolgen voor de energielasten voor bewoners/gebruikers van de beide veranderingen?

Hoge gebouwen en BENG2 & 3

De leden van de D66-fractie begrijpen dat er vragen zijn bij het behalen van de eisen van BENG2 en 3 bij gebouwen die relatief weinig dakoppervlakte bevatten (hoge gebouwen). Kan de Minister verduidelijken wanneer afgeweken mag worden van de voorschriften? Kan de Minister daarnaast aangeven hoe er wordt voorkomen dat er een uitzondering voor alle hoge gebouwen zal worden gemaakt? Hoe weegt de Minister daarbij de mogelijkheden om zonnecellen ook te verwerken in gevels, kozijnen en zelfs beglazing?

Aardgasvrij

De leden van de D66-fractie hebben tot slot de vraag of woningen die straks aan de nieuwe BENG-eisen voldoen, nog zonder grote problemen aardgasvrij kunnen worden gemaakt, als ze dat nog niet zijn?

De leden van de D66-fractie vragen de Minister hoe zij uitvoering geeft aan de motie Van Eijs (Kamerstuk 30 196, nr. 631) over het in kaart brengen hoe de BENG-normen er mede voor zorgen dat de gebouwde omgeving in 2050 energieneutraal is. Zij vragen daarbij hoe de Minister inzichtelijk kan maken dat de BENG-normen voldoende scherp zijn om in 2050 tot een energie-neutrale gebouwde omgeving te komen?

Schriftelijke inbreng van de leden van de fractie van GroenLinks

De leden van de fractie van GroenLinks hebben met interesse kennisgenomen van het ontwerpbesluit houdende wijziging van het Bouwbesluit 2012 inzake bijna energie-neutrale nieuwbouw. Deze leden hebben naar aanleiding van het voorliggende ontwerpbesluit een aantal vragen aan de regering.

De leden van de fractie van GroenLinks hebben in februari tijdens een algemeen overleg aangegeven dat zij zich zorgen maken over de versoepeling van de toen voorliggende BENG-eisen voor nieuwbouw. Deze leden hadden vooral zorgen omdat zij er niet van overtuigd waren dat de nieuwe normen voldoende geschikt zouden zijn om een zo duurzaam mogelijk resultaat voor alle bouwtypen te behalen. Graag zouden deze leden van de Minister willen weten waarom zij ervan overtuigd is dat deze aangepaste normen wel voldoende zijn? Kan zij hierbij specifiek ingaan op de vraag of de BENG1-eisen niet slechter uitpakken bij lichte woningen? En op de vraag of de BENG3-eisen niet te laag zijn voor laagbouw met veel dakoppervlakte? Daarnaast ontvangen de leden van de fractie van GroenLinks graag een nadere toelichting over hoe de motie Smeulders/Van Eijs (Kamerstuk 30 196, nr. 633) is uitgevoerd.

De leden van de fractie van GroenLinks zijn van mening dat de BENG-eisen mee moeten bewegen met de actuele ontwikkelingen en innovaties. Op dit moment lijken de BENG-eisen soms wat achter te blijven bij de ontwikkelingen ten aanzien van de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Deelt de Minister deze analyse? En hoe denkt de Minister het adaptieve vermogen van de BENG-eisen te kunnen vergroten? Kan de Minister daarbij ook ingaan op hoe de implementatie van de BENG-eisen zo nauwkeurig mogelijk gemonitord gaan worden?

De leden van de fractie van GroenLinks constateren dat in de BENG-eisen langere termijn oplossingen zoals aquathermie onnodig aan de kant worden geduwd. Voor bijvoorbeeld projectontwikkelaars is er daarom geen prikkel om voor aquathermie te kiezen. Is de Minister, zo vragen deze leden, bereid om gunstigere groeimogelijkheden voor technieken die op langere termijn veel aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving kunnen bijdragen in de BENG-eisen op te nemen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe gaat de Minister dat concreet doen?

Ten aanzien van de kostenoptimaliteit van de BENG-eisen hebben de leden van de fractie van GroenLinks nog een nadere vraag. Hoe is in de nieuwe BENG-eisen het optimale evenwicht tussen CO₂-reductie en de totale maandlasten van de consument meegenomen?

De verduurzaming van de gebouwde omgeving kan een grote bijdrage leveren aan de klimaatdoelstellingen. De leden van de fractie van GroenLinks zijn benieuwd op welke manier dit ontwerpbesluit met de BENG-eisen hier concreet aan bijdraagt. Kan de Minister cijfermatig onderbouwen welke stappen zij verwacht te kunnen zetten met de aangescherpte BENG-eisen? Kan de Minister ook aangeven of de recente PAS-uitspraak van de afdeling Bestuur van de Raad van State nog invloed heeft op het voorliggende ontwerpbesluit?

De lenteakkoord partijen (Aedes, Bouwend NL, NEPROM en NVB bouw) adviseren om aanvullend op de BENG-eisen de Bouwbesluit-eisen ten aanzien van de woningschil aan te scherpen (isolatiewaarde van glas, kozijnen en luchtdoorlatendheid). Graag ontvangen deze leden een reactie van de regering op dit advies.

Tot slot vragen de leden van de fractie van GroenLinks of de Minister kan garanderen dat de benodigde software voor de nieuwe BENG-eisen tijdig beschikbaar is?

Schriftelijke inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de nadere informatie over energiezuinige nieuwbouw als mede van de wijziging van het Bouwbesluit inzake bijna energie-neutrale nieuwbouw, de zogeheten BENG-eisen. Hieronder zullen deze leden vragen stellen in volgorde zoals ook de Kamerbrief is opgesteld.

De leden van de SP-fractie vragen of de schriftelijke inbreng beantwoord kan worden vóór het AO Energiebesparing/ Evaluatie Proeftuinen Aardgasvrije Wijken/ bijna-energie-neutrale gebouwen (BENG-eisen) omdat hetzelfde stuk dan op de agenda staat en de leden dubbel werk willen voorkomen.

Waarom BENG?

De leden van de SP-fractie merken dat er veel kritiek is op de BENG-eisen. Deze leden vragen daarom wat de redenen zijn om voor deze BENG-eisen te kiezen? Sinds 2015 is men bezig om BENG-eisen te formuleren en na 4 jaar is er nog steeds veel commentaar. De leden van de SP-fractie vragen waarom niet voor een ander systeem is gekozen en of er andere systemen zijn afgefallen in eerdere stadia? De BENG-eisen gaan uit van theoretische modellen, waar zoals gezegd het een en ander op af te dingen valt. De leden van de SP-fractie willen graag weten waarom gekozen is voor theoretische modellen en niet voor een model dat uitgaat van het feitelijke energieverbruik van echte mensen in echte woningen.

Waarom sturen de BENG-eisen op CO₂-uitstoot? De leden van de SP-fractie wijzen erop dat een lage CO₂-uitstoot lang niet altijd overeen komt met een lage energierekening. Daarom vragen deze leden in hoeverre daar rekening mee wordt gehouden. Daarnaast vragen zij op welke manier(en) de daadwerkelijke woonlasten worden vertaald in de BENG, en of dit versterkt kan worden. Graag zien de leden van de SP-fractie een toelichting tegemoet.

Voorts vragen de leden van de SP-fractie een toelichting op de zin uit de memorie van toelichting bij de wijziging van het Bouwbesluit, dat «een directe koppeling met maandelijks feitelijke energiekosten niet realistisch» is.

Internetconsultatie

De leden van de SP-fractie zijn benieuwd waarom er 8 reacties niet-openbaar zijn; wat zijn de redenen hiervoor, en kunnen deze reacties – desnoods anoniem – naar de Kamer worden gestuurd?

De leden van de SP-fractie zien dat de regering schrijft dat de eisen zijn aangescherpt. Op dit punt zouden deze leden graag een toelichting zien. Want klopt het dat alleen de BENG 1 is aangescherpt ten opzichte van de concept-Beng-eisen, maar dat de voorgestelde BENG-eisen soepeler zijn dan de huidige eisen voor energieprestaties en dat het in die zin een versoepeling is? Graag zien de leden van de SP-fractie een schematisch overzicht van de huidige eisen, de concept-eisen en de voorgestelde eisen tegemoet.

Daarnaast willen de leden van de SP-fractie graag weten of vrijstaande huizen en/of hoekwoningen nu al beter presteren dan de voorgenomen eis BENG 1.

De leden van de SP-fractie willen graag weten wat de BENG-eisen concreet betekenen voor de financiële en maatschappelijke opgaven die woningcorporaties hebben. Graag zien deze leden een cijfermatige onderbouwing op het antwoord van de regering tegemoet. De regering geeft aan dat de mate waarin corporaties op lange termijn invulling kunnen geven aan de opgelegde taken momenteel wordt onderzocht. Bij de leden van de SP-fractie komt dan de vraag op waarom het Bouwbesluit dan nu al moet worden gewijzigd. Wat zijn de consequenties als uit het onderzoek blijkt dat corporaties niet aan de maatschappelijk opgaven kunnen voldoen? Wat betekent dit voor duurzaam bouwen en wat betekent dat voor de nu voorliggende wijziging?

Daarnaast lezen de leden van de SP-fractie in de bijlage dat er nog een kabinetsbrief moet komen waarin ingegaan wordt op de relatie tussen de BENG-eisen en circulair bouwen. Dat roept bij de leden van de SP-fractie wederom de vraag op waarom het Bouwbesluit dan nu moet worden gewijzigd en waarom er niet gewacht kan worden op de nadere informatie, die nodig is voor een gedegen afweging. De leden van de SP-fractie zien graag een onderbouwing tegemoet.

De leden van de SP-fractie vragen een toelichting hoe te zien is dat isolatiemaatregelen mee zijn genomen in het kostenoverzicht.

Tevens vragen de leden van de SP-fractie of de regering kan bevestigen dat de totale kosten per woning gemiddeld met ongeveer 27.000 euro stijgen als er aardgasvrij en BENG geleverd moet worden door woning-

corporaties. Hoe kunnen corporaties de extra kosten terugverdienen, zonder dat dit doorbrekend wordt aan huurders in de huurprijs? De leden van de SP-fractie vragen of de regering bereid is om een grotere vrijstelling op de verhuurderheffing te geven voor verduurzaming dan nu is voorzien, om op die manier tegemoet te komen aan de betaalbaarheid van huurwoningen, wat een prioriteit is in het volkshuisvestelijk beleid. Graag zien de leden van de SP-fractie hierop een toelichting.

Overige opmerkingen

De leden van de SP-fractie vragen hoe de BENG-eisen zich verhouden tot de Primaire Energie Factor (PEF). Door de aanpassing van de PEF worden de elektrische prestaties van huishoudelijke apparaten in theorie beter. Dat kan tot gevolg hebben dat er meer dan nu ingezet zal worden op elektrische (warmte)voorzieningen, die op hun beurt kunnen zorgen voor een overbelasting van het elektriciteitsnetwerk. Kan de regering hierop reageren, zo vragen de leden van de SP-fractie, en wat betekent dit voor de maandelijkse woonlasten voor huishoudens?

Definitieve BENG-eisen

De leden van de SP-fractie vragen op welke manieren «een evenwicht is gezocht tussen de wens om de BENG aan te scherpen» en «alle soorten gebouwen te kunnen bouwen». De leden van de SP-fractie vragen daarnaast of met die passage wordt bedoeld dat tijdelijke woningen (het zogenaamde flexwonen) minder duurzaam gebouwd hoeven te worden dan nu het geval is. Voorts vragen de leden van de SP-fractie of de regering van mening is dat voor tijdelijke woningen dezelfde duurzaamheidseisen gesteld moeten worden dan voor andere (reguliere) woningen.

De regering schrijft dat de woningproductie en -verkoop niet onnodig gehinderd moet worden door BENG-eisen. De leden van de SP-fractie vragen hoe deze opmerking zich verhoudt tot warmtenetten en nieuwbouw die daarop aangesloten moet worden. Kan dit bij hoogbouw problemen opleveren en hoe worden deze opgelost?

Tot slotte willen de leden van de SP-fractie graag weten op welke andere plaatsen in wet- en regelgeving de BENG-eisen terug gaan komen en welke consequenties dat exact heeft. Gaat de nieuwe beoordelingsmethode opgenomen worden in het Woningwaarderingssysteem (WWS)? De leden van de SP-fractie vragen wat de consequenties zijn voor de huurpunten en de huurprijzen. Ook vragen deze leden of de regering kan garanderen dat door de BENG-eisen de huurprijzen niet verhoogd zullen worden. Zij zien een toelichting graag tegemoet.

Schriftelijke inbreng van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het aan de Kamer voorgelegde ontwerpbesluit. Iedereen wil zeker kunnen zijn van een veilig klimaat en van voldoende energie en daarom onderschrijft de PvdA-fractie de ambitie om energiezekerheid en onafhankelijkheid te creëren en de klimaatdoelen te behalen. De leden van de PvdA-fractie hebben echter de volgende vragen over het ontwerpbesluit.

- Het doel van de vernieuwde regelgeving is om de energiebehoefte van nieuwbouwwoningen te beperken. Dat zou ook goed zijn voor de energierekening van huishoudens. De leden van de PvdA-fractie vragen of de Minister kan aangeven of de aangescherpte eisen ertoe leiden dat de energiebehoefte daalt ten opzichte van de huidige

bouwpraktijk voor alle type woningen? Indien dit niet het geval is, kan de Minister aangeven of de vernieuwde regelgeving mogelijk tot een hogere energiebehoefte leidt, en daarmee tot een hogere energierekening ten opzichte van de huidige bouwpraktijk? Kan de Minister eveneens aangeven in welke mate de nieuwe eisen leiden tot een lagere uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van de huidige praktijk?

- De Primaire Energie Factor (PEF) voor elektriciteit wordt verlaagd naar 1,45. Dit betekent dat de Minister verwacht dat het aandeel hernieuwbare energie dat gebruikt wordt voor de opwekking van elektriciteit aanzienlijk zal stijgen. De leden van de PvdA-fractie vragen of deze inschatting realistisch is? Volgt de huidige groei van het aandeel hernieuwbare energie de prognoses waarop het vaststellen van de PEF elektriciteit is gebaseerd? Indien dit niet het geval is, overweegt de Minister dan de PEF elektriciteit te verlagen, of worden maatregelen genomen om alsnog aan de prognose te voldoen? Heeft de Minister tevens onderzocht welke invloed deze verlaging zal hebben op de aanschaf en het gebruik van elektrische apparaten? Zo ja, wat zijn de uitkomsten? Is onderzocht of het elektriciteitsnet voldoende capaciteit heeft voor een eventuele toename in het gebruik van elektrische apparaten, onder meer voor verwarmingsdoeleinden?
- De leden van de PvdA-fractie vragen op welke termijn de benodigde software beschikbaar zal zijn, zodat relevante partijen tijdig projecten kunnen doorrekenen. Welke termijn voorafgaand aan de inwerkingtreding acht de Minister redelijk zodat partijen zich kunnen voorbereiden? Indien de software niet tijdig beschikbaar is, wordt de inwerkingtreding dan uitgesteld?
- Woningcorporaties vrezen dat de nieuwbouwproductie van woningen zal terugvallen door de strengere eisen. Er is reeds een groot tekort aan betaalbare woningen. Deze woningnood onderstreept de noodzaak van aanvullend beleid om woningcorporaties te ondersteunen bij hun bouwopgave. De Minister doet geen concrete toezeggingen op dit gebied. De leden van de PvdA-fractie vragen of de Minister kan garanderen dat de nieuwbouwproductie niet nog verder terugloopt door de vernieuwde eisen? Heeft de Minister onderzoek laten doen naar de effecten op de nieuwbouwproductie? Indien er minder nieuwe woningen kunnen worden gebouwd, is de Minister bereid om aanvullende maatregelen te treffen die woningcorporaties helpen voldoende betaalbare woningen te bouwen?
- De Minister schrijft dat de eisen zijn aangepast om te voorkomen dat bepaalde typen gebouwen niet aan de eisen voldoen. De leden van de PvdA-fractie vragen of dit mogelijk leidt tot een hoger energieverbruik? Hoe verhoudt het versoepelen van de eisen zich tot de ambitie om een lager energieverbruik te realiseren? Wat zijn de overwegingen van de Minister om de eisen te versoepelen voor gebouwen die door hun vorm minder energiezuinig zijn?

Schriftelijke inbreng van de leden van de fractie van de ChristenUnie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brief met nadere informatie over energiezuinige nieuwbouw (BENG). Deze leden onderschrijven volmondig de beoogde doelen van de richtlijn: het bereiken van de klimaatdoelen die in Parijs zijn afgesproken en het toewerken naar energiezuinigheid en energieonafhankelijkheid. Vanwege de grensoverschrijdende urgentie van de energietransitie, heeft een bredere afstemming binnen Europa hierin aantoonbaar meerwaarde.

Voor effectieve normen die een betekenisvolle bijdrage leveren in het toewerken naar de klimaatdoelen van Parijs en een duurzame energievoorziening, achten de leden van de ChristenUnie-fractie het van belang dat sprake is van scherpe doelen die ambitieus én haalbaar zijn. In dit licht vinden deze leden het een goede stap dat is gekozen voor aanscherping van de concept BENG 1 eis. Wel vragen deze leden hoe monitoring van deze eis zou kunnen plaatsvinden. Zij vragen zich af waarom niet is gekozen voor het leveren van meer meetbare, toetsbare en gegarandeerde prestaties.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen zich ook in algemene zin af in hoeverre de meer theoretische doelen die in de BENG-normen zijn verankerd, zich verhouden tot de praktijk. Deze leden constateren dat in het ontwerp-Klimaatakkoord juist wordt aangestuurd op concrete doelen die in de praktijk moeten worden gerealiseerd. Welke mogelijkheden heeft een koper/huurder van een huis om te toetsen of hetgeen de norm voorschrijft ook echt in de praktijk geleverd wordt, zo vragen deze leden.

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen met enige verbazing dat wordt gesteld dat, gezien de grote behoefte aan woningen, in heel Nederland gebouwd moet kunnen blijven worden, onafhankelijk van de locatie of het soort gebouw. Kan de Minister uitleggen wat met deze randvoorwaarde wordt bedoeld, zo vragen deze leden. Hoewel deze leden erkennen dat er een grote behoefte is aan woningen, wat vraagt om onconventionele maatregelen, zien zij tegelijkertijd dat aanpassing van richtlijnen en normen om te kunnen voldoen aan groeiambities veelal leidt tot onhoudbare situaties. Zij verwijzen hierbij ook naar recente rechterlijke uitspraken zoals de PAS- en Urgenda-uitspraak. Laten deze uitspraken juist niet zien dat het ondergeschikt stellen van klimaat- en milieuriichtlijnen aan groeiopgaven op de lange termijn niet houdbaar is? De leden van de ChristenUnie-fractie vragen derhalve welke lessen uit genoemde uitspraken kunnen worden getrokken bij de BENG-normering?

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn zich er van bewust dat de technologische ontwikkelingen, juist ook op het gebied van verduurzaming van woningen, snel gaan. Dat kan betekenen dat in vijf tot tien jaar technieken voorhanden zijn, waar nu nog geen rekening mee kan worden gehouden. Deze leden vragen derhalve in hoeverre ruimte is voor anticipatie op innovatie binnen de BENG-regelgeving? Voorts vragen zij hoe en binnen welke termijn, mocht blijken dat bepaalde kaders die nu nog voor de hand lijken te liggen verduurzaming op termijn tegenhouden, aanpassing van deze kaders mogelijk zou zijn?

Schriftelijke inbreng van de leden van de SGP -fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de voorgestelde aanscherping van de BENG-normen. Zij hebben nog een vraag over de gevolgen voor het gebruik van warmtevoorzieningssystemen op basis van onder meer aquathermie.

De leden van de SGP-fractie constateren dat het aantal kWh/m² wordt begrensd op 55. Zij vinden wel dat we ervoor moeten zorgen dat deze BENG-eis geen belemmering gaat vormen voor innovatie. Warmtevoorzieningssystemen die gebruik maken van lage temperatuurwarmte, zoals aquathermie en restwarmte, vragen relatief veel elektriciteit, maar kunnen toch worden gezien als een duurzame warmtevoorziening. Wil de Minister speciaal aandacht schenken aan deze technieken en ervoor zorgen dat zij gunstigere ingroeimogelijkheden in de BENG krijgen? Is de Minister bereid hierover in overleg te treden met betrokken brancheorganisaties, zoals de Unie van Waterschappen?